

Univerzita Karlova

Fakulta humanitních studií

Posudek oponenta na bakalářskou diplomní práci

Denisa GNOLOVÁ. *Vztah ctnosti a štěstí podle Platóna a Aristotela*. Praha: UK FHS, 2021.

Záměrem práce je pojednat o pojmech ctnost a štěstí a jejich vzájemném vztahu v rámci antické tradice, a to zvláště s ohledem na jejich podání u Platóna a Aristotela.

Práce je členěna do pěti hlavních částí, první a druhá část je věnována obecným definicím ctnosti a štěstí, třetí část je zaměřena na Platónovo pojetí, čtvrtá na Aristotelovo a poslední část předkládá pokus o jejich srovnání.

Východiskem práce jsou české překlady Platóna a Aristotela, odborné výklady jsou čerpány především z textů encyklopedické povahy.

* * *

Předně chci na předložené práci vyzdvihnout kultivované jazykové zpracování, přehledné rozvržení a relativní přesnost podání sledovaných vybraných pasáží.

Oceňuji také, že autorka se pro téma rozhodla z vlastního zaujetí otázkou šťastného života, nicméně nebývá zvykem, aby se takovéto vyznání vkládalo do teoretického textu, jak to autorka činí (s. 1 a 34).

* * *

Na druhou stranu mám však ke zpracování vytčeného záměru řadu výhrad a poznámek.

Základním nedostatkem práce je absence vypracování rozdílu epistemologických či metafysických východisek Platónova a Aristotelova podávání sledované problematiky. Bez takového základního rozboru umožňujících předpokladů určitého způsobu řeči o ctnosti a štěstí sklouzne práce ve schematizující popis určitých škál ctností a jejich potřeby pro štěstí, přičemž rozdíl pak spočívá v tom, jaké a kolik ctností kdo do té které škály pojímá a která ctnost je pro koho nejdůležitější. Výsledkem závěrečného srovnání pak je, že se konstatuje více shod než skutečných rozdílů (srov. s. 34).

Vedle tohoto základního nedostatku je celkové pojetí práce poznamenáno představou (viz zvl. historizující výklady na s. 4 a n.), že sledování autoři předkládají jakési nauky k následování. Autorka zcela pomine možnost, že především může jít teprve vůbec o prvotní otevření problémů a otázek (Platón) nebo o přiměřené zpřístupnění určité fenomenální oblasti pro naše poznání a vypovídání (Aristotelés).

* * *

Na konkrétnější rovině bych pak chtěl vytknout především následující záležitosti.

Kapitola nazvaná „Vymezení pojmu ctnosti“ (a totéž platí i pro následnou kapitolu o štěstí) by se přiměřeně tomu, o co v ní jde, měla jmenovat zhruba „Nezbytná *kritéria a aspekty* pro smysluplné vymezení různých pojetí ctnosti“. Není ovšem úplně zjevné, zda si sama autorka tento rozdíl uvědomuje.

Navíc výklady v těchto historizujících kapitolách se předně opírají o vágní slovníková hesla, což vede jednak k příliš rychlým a nálepkujícím tezím (viz např. s. 4, 6 [„V období středověku se ukázal být důležitým řád, s nímž přišel pořádek, pilnost a spořivost.“] a jinde) a jednak se pak autorka neubrání projekci moderního pojetí motivu „niterného blaha“ do výkladu řecké zkušenosti (s. 7). Zároveň je přitom vidět, jak se autorka nechává ve svém výkladu motivu EUDAIMONIA příliš ovlivňovat dnes již zastaralým českým překladem „blaženost“.

Do obecného představení aspektů popisu ctnosti autorka pak zahrnuje i části výkladů z Platóna a Aristotela, které však následně mají být teprve samy předmětem rozboru. Předjímá se tak jako hotová věc to, co má být teprve interpretováno.

* * *

V úvodu části věnované Platónovu pojetí ctnosti a štěstí se plně odhaluje autorčina výchozí perspektiva a zároveň s ní spojený základní problém:

„V Platónových dialozích se o souvislosti ctností se štěstím dozvídáme skrze Sokratovy argumentace vyvstávající z různých rozhovorů, které vede. Ctnostem se napříč svými dialogy věnuje podrobně, dokonce každou jednotlivě popisuje a věnuje jim i celý dialog ... Platón se tímto názorem řadí, společně se Sokratem a Aristotelem, ke směru popsanému výše, k eudaimonismu.“ (s. 9)

V kostce se tu vyjadřuje to, co poznamenává celý následný výklad:

a/ Vyjadřuje se zde předpoklad, že Platón podává své nějaké vlastní pojetí ctnosti skrze postavu Sókrata (Proč by to tak dělal? Proč použil komplikovaný žánr dialogu a nesepsal své pojetí rovnou jako souvislý a jednoznačný výklad?)

b/ Současně se zde vyjadřuje předpoklad, že Platón skrze dialogy podává nějakou ucelenou nauku o ctnostech ad. (Otázkou zde je, zda nejde spíše o to vůbec otevřít a pojmenovat nějaký problém a tak přivést čtenáře k vlastnímu vidění a promýšlení tohoto problému?)

S těmito základními předpoklady pak následně souvisejí další minimálně dva problémy:

c/ Při výkladu Platónových textů autorka nerozlišuje jejich negativní či tzv. „sókratovskou“ dimenzi (oscilující kolem otázky, podle jakých kritérií jednat, když vím, že o nejvyšších věcech *nic nevím*) od dimenze hypotetické (pozitivní, kdy se z určitých předpokladů dovozují důsledky). – Mj. by se pak nepodivovala „protikladnému poznatku“ Jana Patočky (s. 13).

d/ Autorka nevezme v potaz, že a jak do etických otázek vstupuje určité metafysické pozadí (rozlišení sfér pomíjivého a stálého, zdání a bytí, mínění a vědění, těla a duše). Autorka např. s rozlišením duše, resp. rozumu a tělesnosti pracuje jako s něčím naprosto

samozřejmě daným. Přitom u Platóna to má své zdůvodnění, které se pak promítá i do pojetí ctností a štěstí. Bez tohoto zohlednění je podání Platónova pojetí neucelené.

Co se týče části věnované výkladu Aristotelova pojetí (s. 21 n.), tak zde „bije do očí“ právě absence rozboru jeho teoretického či epistemologického východiska, z něhož o ctnosti a štěstí mluví a kterým se záměrně a zásadně odlišuje od přístupu Platóna. Této tematiky se autorka letmo dotkne na s. 27, když referuje, že o dobru mluvíme při každé činnosti jinak, nicméně si nevšimne, že to souvisí s Aristotelovým odlišením se od Platónova metafysického pojetí dobra.

* * *

Závěrečné srovnání začíná se dojmologií:

„Aristoteles byl žákem slavného Platóna, avšak vždy nesouhlasil s tím, co vyučoval. Platón svou filosofií zaměřoval převážně na člověka a klíčovými pro něj bylo především vlastní přemýšlení a rozum, kdežto Aristoteles zkoumal i přírodu, např. Zemi nebo oblohu, umění nebo jazyk a ve svém myšlení kladl důraz na věcnou zkušenost.“

A co např. pro následnou tradici tak zásadní Platónův dialog *Timaios*?

Vlastní srovnání je poznamenáno již zmíněnou absencí rozboru rozdílných epistemologických či metafysických východisek a neuvážením rozdílných rovin a perspektiv čtení, takže dojde jednak k ignorování řady rozdílů a jednak ke shrnování nicneříkajících závěrů (např. „Platón tedy striktně nezastává názor pro nebo proti učitelnosti ctností, avšak nezpochybňuje ani jednu.“ s. 30; příp. srov. setření rozdílů v chápání dobra u Platóna a Aristotela na s. 31).

* * *

Celkově bych tedy práci vzhledem k výše vytčeným nedostatkům hodnotil po věcné stránce mezi tři až dva, nicméně oceňuji již výše zmíněnou kultivovanost a způsob zpracování a osobní nasazení autorky, takže pro obhajobu navrhuji ohodnocení za dva (velmi dobře).

* * *

Pro definitivní zhodnocení práce budu u obhajoby požadovat zodpovězení následných dvou otázek:

1/ Podle jakých kritérií či zásad se mám rozhodovat v situaci, *kdy vím*, že o těch nejvyšších věcech (co je zbožnost, zdatnost, spravedlnost ad.) *nic nevím*?

(Viz např. některý z dialogů *Apologie*, *Kritón*, *Gorgias*.)

2/ Vyložte, čím se liší výchozí epistemologická či metafysická perspektiva Aristotelova od perspektivy Platónovy?

(Viz zvl. *Etika Nikomachova* 1094b13 n., 1095a30 n., 1096a11 n.)

V Praze dne 29. 8. 2021

Mgr. Jaroslav Novotný, Ph.D.